

DR. J. D. BIERENS DE HAAN, *Menschengeest: Rede, Zedelijkheid, Schoonheidszin, Religie.* Amst., Van Looy, 1926.

Welke bezwaren men ook mag hebben tegen des schrijvers idealistische opvattingen en hoe sceptisch men ook gestemd moge zijn jegens een enkel onderdeel van zijn werk (b.v. het vijfde gedeelte), als geheel dient het onvoorwaardelijk om zijn heldere voordracht, zijn scherpzinnigheid en zijn welgeconstrueerden bouw geprezen. Dr. Bierens de Haan is vrijwel de eenige wijsgeer ten onzent wiens arbeid buiten vakkringen waardeering (en bestudeering!) heeft gevonden en als zoodanig reeds een merkwaardige figuur. Hij heeft zijn „wijsheid” niet achter een dikwijls barbaarsche terminologie — men denke eens aan de schrifturen van Bollandianen (nog wel!) als Hessing — verborgen, maar getracht er het zijne toe bij te dragen onze Nederlandsche wijsgeerige taal te verrijken en te verstevigen.

Bierens de Haan schrijft nimmer „vervelend”; hij heeft een eigen stijl, die de eenmaal gewekte aandacht geboeid houdt tot de laatste bladzijde van zijn geschriften en . . . hij weet te doceeren. Stap voor stap, met een zekerheid, die ons een enkel maal wel eens verbluft, voert hij den lezer voort op het doornig pad der filosofie. Hij kent de moeilijke passages, de bezwaren en tegenwerpingen. Kortom: hij is een geboren paedagoog. Wie van hem leert, zal zich later niet hebben te beklagen, ook al vordert zijn denken van hem misschien een gansch anderen weg. ROEL HOUWINK.

DR. J. W. MARMELSTEIN, *Figuren uit de Fransche Letterkunde.* Amsterdam, U. M. Holland, 1927.

Ongetwijfeld ambieert Dr. Marmelstein het bedrijven van hetgeen men — te recht of ten onrechte — noemt „christelijke paedagogie”. Het zij zoo. Intusschen zijn boek doet al bijzonder de hachelijkheid inzien van dit bedrijf. Rimbaud, Verlaine, Loti, Saint Just (de schrijver heeft het zich waarlijk niet gemakkelijk gemaakt!) „christelijk” te behandelen, d.w.z. naar de eischen eener schoolmeesterlijke dogmatiek, die nauwkeurig lengte, breedte, diepte en hoogte van het leven heeft afgepaald, ik geef het u te doen. Het leven, als het werkelijk zoo heeten mag, heeft nu eenmaal de onhebbelijke gewoonte zich aan de al- of niet toelaatbaarheid harer afmetingen geen zier te storen. Zoo komt het dan ook, dat dr. Marmelstein met al zijn prijzenswaardigen ijver en nauwgezetheid volkomen machteloos en hulpeloos voor de levens dezer figuren staat. Misschien had hij van Dostojewsky's Dmitrij Karamasoff iets kunnen leeren in dit verband; het had hem ongetwijfeld ervoor behoed van Rimbaud te spreken als van „een jongmensch met hoogst gevaarlijke principes”, den klemtoon te leggen op de „nette familie” van Verlaine en de „keurige burgerfamilie” van Saint Just, doch of het hem belet had van Mme de Maintenon te zeggen: „zij dreef de liefde zoover, dat ze de kleinsten (n.l. de meisjes van maison de Saint-Cyr)